

MIKROERABAKIAK ETA MAKROPOLITIKAK LAN MERKATUEN KRISIALDIAN

FÉLIX GERENABARRENA

Zerbitzuen Ikuskaritza Teknikaria
UPV/EHU

ABSTRACT

La crisis económica que azota los mercados de trabajo presenta características diferenciadas de otras crisis que históricamente se han dado. El artículo analiza las causas de la recesión económica desde dos puntos de vista diferentes: por una parte, se estudia la incidencia de micro-decisiones en el desarrollo de la crisis. Las micro-decisiones son decisiones que adoptan los individuos basadas en asunciones respecto al riesgo y la evolución futura de la economía. El agregado de estas micro-decisiones da lugar a un sistema de creencias respecto al riesgo que evoluciona con el tiempo. Este subsistema del capitalismo es una de las causas de la recesión. Las macro-políticas son las políticas macroeconómicas de las autoridades monetarias y estatales. Su incidencia en la destrucción del empleo y el empobrecimiento cualitativo del trabajo son otra de las causas principales de la recesión. Se completa el estudio con el análisis de la teoría del crecimiento económico, auténtico reverso de la teoría de la crisis y que complementa a esta última.

Palabras clave: Creencias respecto al riesgo, estructura del capital, diversificación del trabajo, monopsonio.

Lan-merkatuak gogor astindu dituen krisialdi ekonomikoak historian zehar ger-tatu diren beste krisialdi batzuek ez bezalako ezaugarriak ditu. Artikuluak atzeraldi ekonomikoaren arrazoiak aztertzen ditu, bi ikuspegitatik: batetik, mikro-erabakiek krisialdian izan duten eragina aztertzen du. Mikro-erabakiak, hain zuzen, ekonomia-arriskuekin eta ekonomiaren etorkizuneko bilakaerarekin lotuta banakoek har-

LAN HARREMANAK/22 (2010) (209-222)

tutako erabakiak dira. Mikro-erabaki horiek guztiak batzean, arriskuari buruzko sinesmen-sistema bat sortzen da, denborarekin bilakatuz doana. Kapitalismoaren azpistema hau dugu, beraz, atzeraldiaren arrazoietakoa bat. Bestalde, makro-politikak ditugu; moneta- eta estatu-agintaritzek politikak makroekonomikoak, alegia. Makro-politika horiek enplegua suntsitzea eta lanaren txirotze kualitatiboa ekarri dute, eta hori ere atzeraldi ekonomikoaren arrazoi nagusietako bat da. Azterlana amaitzeko, hazkunde ekonomikoaren teoriaren analisia egiten da. Horixe da, hain zuzen, krisialdiaren teoriaren egiazko ifrentzua, eta krisialdiaren beraren osagarria.

Gako-hitzak: Arriskuari buruzko sinesmenak, kapitalaren egitura, lanaren askotarikotzea, eskari-monopolioa.

■ *The economic crisis that is raining down on the job markets contains certain features that make it differ from the other crises that have historically taken place. The article analyzes the causes of the economic recession from two different points of view: on the one hand, the influence of micro-decisions on the unfolding of the crisis is studied. Micro-decisions are decisions taken by individuals based on assumptions regarding risk and the future evolution of the economy. The aggregate of these micro-decisions gives rise to a system of beliefs with regard to the risk evolving over time. This subsystem of capitalism is one of the causes of the recession. Macro-policies are macro-economic policies pursued by monetary and state authorities. Their influence on the destruction of employment and the qualitative impoverishment of work is another of the main causes of the recession. The study is completed by an analysis of the theory of economic growth – in genuine contrast to the crisis theory and one which complements the latter.*

Keywords: Beliefs regarding risk; structure of capital; diversification of work; monopsony.

Edozein gertakizun aztertzerako orduan, denborak ematen duen ikuspegia oso garrantzitsua da. Ekonomiaren ibilbidea aztertzen denean denboraren iraganak eredu ekonomikoak eta behin behineko data estatistikoak osotasun baten barruan ipintzen ditu, zentzua emanez lehen unean alkarrekin zerikusi gutxi ziztuzten teoriak, praktikak eta sinismenak.

Ekonomiaren ulermen sakon bat izateko ikuspegi historiko bat izan behar da. Azalpen pertsonal batekin argituko dut puntu hau. 2007 urtean, apirilean hain zuzen ere, Harvard Unibertsitatean ikastaro bat egiten nengoala, Bruce Patton irakasleak adierazpen harrigarri bat egin zigun. Bere ustez, ziklo ekonomikoa bukatzeaz zegoen. Estatu Batuek, ekonomia kapitalistaren bermatzaileak, aurretik ezagutu gabeko konfidantza krisia jasaten ari ziren bere ustez. Beraien baloreak eta jokabide ekonomiko ortodoxoa galdu egin zirela aldarrikatu zuen. Euskal Herrira bueltatu nintzanean finantza merkatuetan lan egiten duten ekonomilari batzuekin hitz egin nuen eta kontatu nien zikloa amaitzen zegoala. Bate ere ez zion garrantzirik eman. Hurrengo urtean, 2008ko Espainiar Parlamenturako hauteskundeetan behin eta berriro orduan Ekonomia ministro zenak krisialdia zetorren aztarnarik ez zegoela mantendu zuen.

Baloreak, sinismenak eta jendearengan duten eragina ekonomiaren politikak aztertzea nahi dut artikulu honetan. Ekonomiaren krisialdiak ez die kalte berdina egin norbanakako guztiei. Badago zer ikasi gertatutakotik, badago zer aldatu. Politikak hartzen dituztenak erantzunkizun bat dute, alde batetik egin ez dutenaren eraginak beraiengan hartzeko eta bestetik, etorkizunean antzeko zerbait gertatu ez dadin erabakiak hartzeko. Norbanakakoek ere zerbait ikasi beharko lukete. Artikuluan bukatzerakoan uste dut giltz batzuk emango ditudala horretarako. Eta bitartean taldeen jokabidea ere aztertuko dut, gutxienez erakusteko talde organizatuen azpitik eta finantzar interesen bitartean, sinismen ekonomiko bat sortu izan dela eta sinismen horrek zuen indar mitikoaren ondorioz, uholde batek bezala jende asko pilatu eta herrestatu egin dituela.

1. Mikroerabakien garrantzia

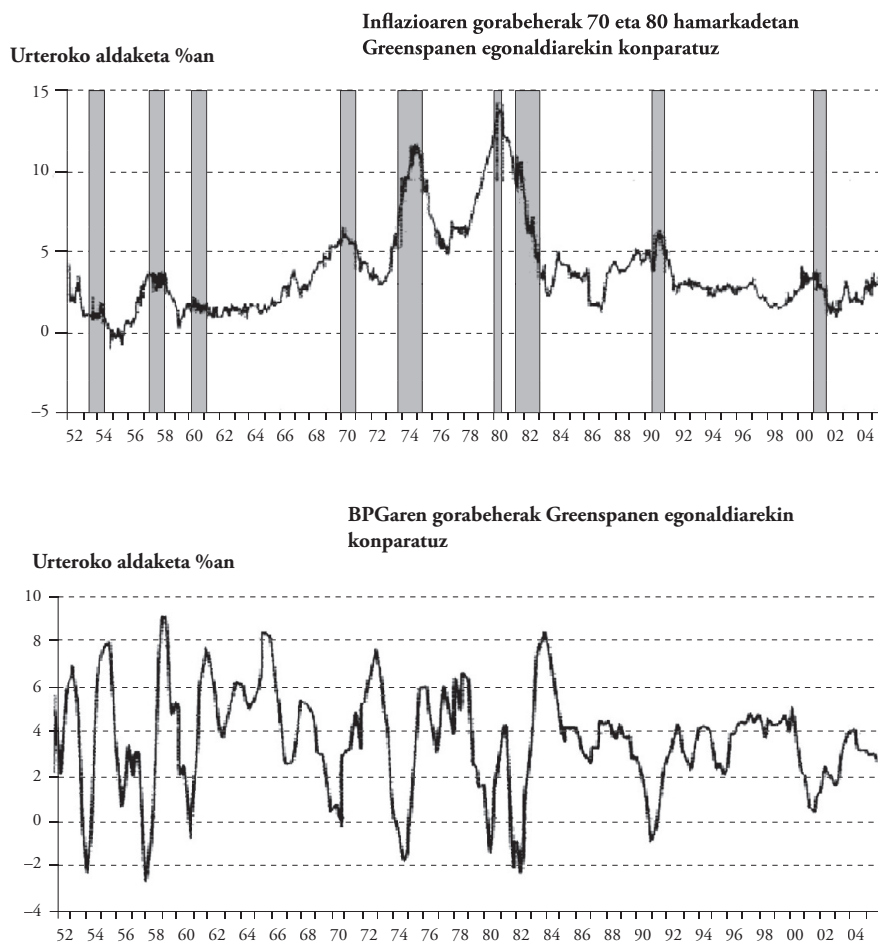
Robert Lucas, 1995ko Nobel saridunak modu esan nahitsuan laburbildu zuen ekonomilarien artean bizi zen konfidantza: «Ikuspegi praktikoa batetik, ekonomiaren behealdien aurrikuspenaren arazo nagusia konponduta dago». Beraz, ziklo eko-

nomikoaren izaera ezagutzen zutela eta edozein momentutan tentsioak nabarmentzen baziren, neurri egokienak hartzeko gaitasuna zutela esan nahi zuen Lucasek.

Lucasen adierazpenak bazuen oinarria. Alan Greenspanen egonaldia, 1987tik 2006ra arte, lorpen garrantzitsuz beterik zegoen. Bere egonaldian (1987-2006) inflazioaren batz bestekoa ehuneko 3 izan zen Estatu Batuetan eta langabezia ehuneko 5.6a izan zen batz beste. Honez gainera, bakarrik atzeraldi bi gertatu ziren bere garaian, biak ere laburrak eta xamurrak. Greenspanen helburua ekonomiak aurreko hamarkadetan hazkundearen aurkako joera biak moteltzea zen, inflazioa eta langabezia.

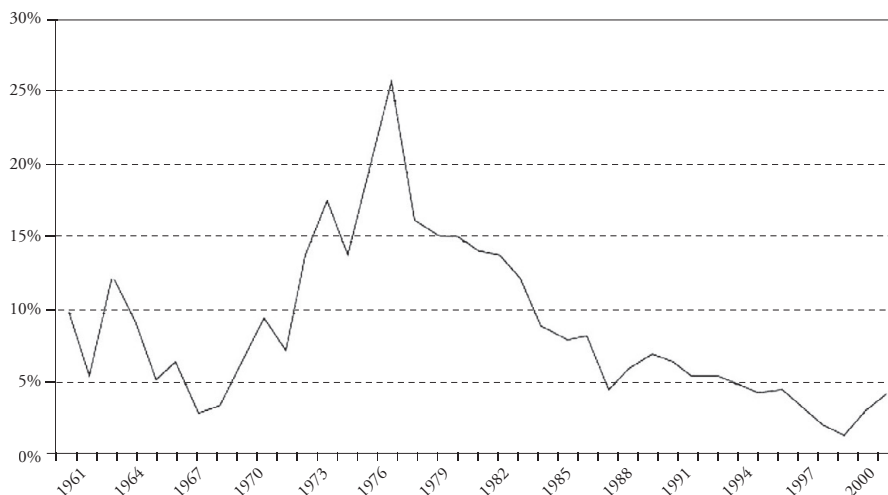
1. Grafikoa

Inflazioaren eboluzioa eta BPGarena Estatu Batuetan Greenspanen garaian

2. Grafikoa

Inflazioaren eboluzioa Espainiar Estatuan

Greenspanen garaiari «Moderazio Haundia» deitu izan zaio, aurreko hamarkadetako «Boom and bust» edo «Eztanda eta hondamendia» izan zenarekin konparatuz. Beraz, alde batetik teoria ekonomikoak zikloak mantsotzeko neurri zehatzak bazituen eta alde praktikotik politika akonomikoak zikolen zazkartasuna baretu egin bazituen nola agertu zaigu azken urteotako krisialdia?

Robert J. Barberak, honela azaldu du

Greenspan eta bere ondorengoa, Bernanke, beraien buruekin pozik zeuden, aurrean zuten mundu ekonomikoa ikusten zuten bitartean. Beti ere, azken guda batailatzen zeundelako oraindik¹.

Azken guda, jakina, inflazioarena eta langabeziarena da. Guda berria zein den argitzea geratzen zaigu. Barberak adierazten duen bezala,

1945tik 1985ra arte, ez zen gertatu atzeraldirik finantza merkatuetako espekulazioak eragindako inbertsioen egonezintasunaren ondorioz eta 1985tik aurrera, ez da atzeraldirik gertatu faktore hauei esker gauzatu ez denik².

Barberaren ustez, diru merkatuak arautzen dituzten agintariiek ezin dute ekonomia-orenka berreskuratu finantza merkatuak ahazten dituzten bitartean.

¹ Robert J. BARBERA (2009), *The cost of capitalism*, 19. orr., Mc Graw hill, New York.

² BARBERA (2009), 19. orr.

Finantza merkatuen pisua ekonomiaren osotasunean gehituz joan da azken urteotan. 70 hamarkadatik aurrera ekonomiaren hazkundeak aurre egin behar izan dio produktibitatearen jeitsiera garrantzitsu bati. Estatu Batuetako gizartean errenten banaketak, hori dela eta, aldakuntza jasan behar izan du. Bigarren mundu guda osteko ekonomiaren hazkundera balore batzuetan oinarritzen zen, batez ere aurrestekoa joeran eta gizarteak orokorrean lortzen zituen onuretan. Beraz, efektu bi gero ta indartsuago nabaritzen hasi ziran ameritar ekonomian: produktibitatearen murrizpenak zekarren soldaten hazte geldoa eta gizarteak sortzen zituen onurak gero eta neurri zorrotzagoan goi mailako taldeetara zihoazten. Dean Bakerrek azaltzen dauan lez,

1980 eta 1995 bitartean langile amerikarren benetako soldatak ehuneko 0.9 jaitsi ziren. Diru sarreren eskalan behelaldeko mailetan zeuden langileentzat egoera oraindik larriagoa zen. 30 garren perzentilean zeuden langileak beraien siru sarrerak 2.7 ehuneko murriztuta ikusi zituzten beraien soldatak, inflazioaz zuzendu ondoren. Garai honetan 10garren perzentilean zeuden langileen benetako soldatak ehuneko 7.5 jaitsi ziren³.

Mugimendu guzti hauek gizarte amerikarrean zeuden arriskuarekiko sinismenak eta lanarekiko baloreak aldatu egin zituzten. Ondorio zuzen bezala,

Estatu Batuetako ekonomia, gero eta gehiago, produktibitate aurrekuntzak eta ondasun zabal batean baino zerbait asko onbidetsuan oinarritzen hasi zen. Epe laburrean onurak izateko, funtsezko erakundeak jasan ezineko politketan eta apustu arriskuetsuetan oinarritu ziren. Laburbilduta, puspuloetan harrapatuta aurkitu ginen⁴.

Azpimarratu nahi nukena da, ekonomiaren murgiltze prozesuak denboran zehar gizarteak dituen baloreak moldatu egiten dituela, aldatu. Beraz, ekonomia kapitalistaren azpiprozesu bat sortzen hasten da, berriro ere, sortutako ideologiak ekonomiaren itxura osotasunean aldatzen duelarik. Beraz, nabaritzen da, prozesu ekonomikoak, produktibitateak eta soldaten eboluzioak eragina dutela agente ekonomikoen erabakietan eta erabaki hauek orokorrean hartuta azpimailako ideologi edo sinismen sistema bat sortzen laguntzen dutela.

Ikuspegi sozioekonomiko hau deskribatzen saiatu zen bere garaian Hyman Minsky. Aldaketa ekonomikoen azpitik, lege edo eredu psikologiko baten murgiltze prozesu bat ikusten zuen. Minskyren esanetan, prozesu ekonomikoak hiru ezaugarri nagusi ditu:

1. Ekonomiaren hazte prozesu baten, jendearen jarrera arriskuarekiko aldatu egiten da.
2. Zenbat eta luzaroago garai onak irauten duten, hainbat eta gehiago jendeak strategi arriskutsuak ontzat hartzen ditu.

³ Dean BAKER (2009), *Plunder and blunder*, 16 orr., Polipointpress, Sausalito, CA.

⁴ D. BAKER (2009), 18.orr.

3. Jende kopuru zabal batek arrisku haundiko estrategia hartzen badu, ez uste txikiek eragin erraldoiak izan ditzakete

Interesagarria da ikustea, nola prozesu honetan partaide diren gizarte klase guztietako kideak. Minskyren eredua, beraz ez da dialektikoa. Eta ez hori bakarrik, nolabait ezaugarri arkaikoak ditu, zeren eta gizartea osotasunean hartzen du, norbanakakoek sistemaren barne duten funtzio edo rolen gaitetik. Minskyk hiru une bereizten ditu ekonomiaren garapenaren eta arriskuarekiko joera kontuan hartuta:

1. Esparru finantzak (Hedge finance): Une honek hiru ezaugarri ditu:
  - 1.1. Norbanakakoek azken rezesioaren *oroitzapen biziak* mantentzen ditzuzte.
  - 1.2. Etorkizuneko diru sarreren *aurrikuspen kontserbadorea*.
  - 1.3. *Zihurtasun kopuru haundi*. Beti dago dirua eskuan (cash) ez uste-koei aurre egiteko.
2. Finantza espekulatiboak:
  - 2.1. Zikloaren erdialdean gauzatzen da, urte on batzuk hartu ondoren.
  - 2.2. Zor kopuruak igotzen hasten dira
  - 2.3. Zihurtasun marjena murriztu egiten da
3. Pontzi finantzak:
  - 3.1. Azken atzeraldiaren oroitzapen ahulak
  - 3.2. Zorrek gero eta epe laburragokoak dira.
  - 3.3. Derrigorrez ondasunen prezioak igo behar dira zorrei aurre egiteko.

Honez gero, erreflexio batzuk atera ditzakegu langileen ikuspegitik:

1. Lan merkatuen zuntsipenak zerikusia dauka gizartean sortzen diren baloreekin eta beraien eboluzioarekin, batez ere arriskuarekiko joerarekin denboran zehar.
2. Norbanakakoen erabakiak bata besteari lotzen direnean, neurri haundiko mugimendu bat sortzen dute, beraien burua elikatzen duen mugimendua hain zuzen ere.
3. Razionalitate ekonomikoa ezezik irrazionaltasuna nagusitzen da erabakiak hartzerakoan. Edo beste modu batera esanda, eutsi ezin den razionalitatea da nagusi.
4. Gertatzen ari denaren kontzientziarik ez da izaten, erabat hausten den arte jokaera ekonomikoa eusten duen sistema.
5. Erakunde agintzaileetatik ez badator erabakiren bat hori gelditu dezakenik kontrako eritziak baztertu egiten dira, zeren eta botereari beti komeni zaio joera onak mantendu edo hobetu egingo direla denboran zehar.

Orain arte aztertu dugu baloreak eta erabakiak duten eragina ideologia ekonomikoko bat sortzerakoan. Ondoren aztertuko dugu ekonomiaren barne tresnek

nola gauzaten duten gora behera haundiak gertatzea finantzen munduan. Horrez gainera ikusiko dugu nola mugimendu horiek lekualdatzen diren lan merkatuetara.

2. Makropolitiken ondorioak

Ekonomiaren krisialdia hasi zenean eztabaidak sortu ziran Keynesen teoriarekin bat zetorren, hau da, eskaera efektiboaren gutxitze prozesu baten ondorioa zen ala ez. Ekonomilari batzuk hasi ziran eredu ekonomiko ezberdinak arakatzeko erantzun osoagoak bilatu nahian. Eredu horietako bat Austriar ekonomilariak eskaini zigutena da, batez ere Hayeken Prezioak eta produkzioa liburuan agertzen den azalpena ziklo ekonomikoei buruz. Austriar ekonomilariak eremu akademikoetan izaera berezia dute, zeren eta beraien metodologiá, aurreonarpinak, ondorioak eta politikak ekonomikoko neurriak beste eskolengandik aldentuta ehoten dira sarritan. Batez ere Keynesen jarraitzaileek botere publikoari ematen dien garantizaren aurka azaldu dira betidanik austriar ekonomilariak eta Chicagoko eskolaren ikuspuntua ere ez dute erabat onartzen, diru agintzaile baten figura ere baztertu egiten bait dute beraien sistema ekonomikoaren funtzionamendutik. Hemen Hayeken teoria interesatzen zaigu ikaragarritzko indar heuristikoa edo azaltzailea duelako, nahiz eta gero, Hayeken irtenbide proposamenekin ez gauden ados eta, sektore publikoaren garrantzia, zerbitzu publikoa eskainiz eta interes orokorren berma bezala azpimarratuko dugun hurrengo lefroetan.

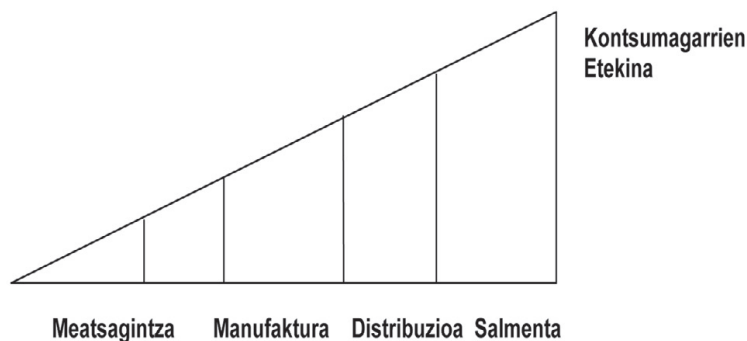
Hayek bereizten zuen interes tasa naturala eta banku zentral batek ezarritako interes tasa. Interes tasa naturala da finantzar sistema batean diru eskatzaileen eta diru eskeintzaileen proposamenak bat egiten duen orekatzeko prezioa. Beraz, une oro, erakundeak erabakitetik at, gizartean dauden etorkizunari buruzko espektatibak parekatzen duen interesa da. Interes tasa honek garrantzi handia dauka ekonomia batek hazkunde eutsigarria edo eutsiezina lortzerako orduan. Hayeken ereduan ekonomia baten produkzioa zatitu daiteke une ezberdinetan. Garrisonek azaltzen duen bezala,

Kapitalean oinarritzen den makroekonomiak jokoan jartzen ditu produkzioaren egituraren bai balio aldeari eta bai denbora aldeari. Produkzioaren denboraren eta azken etekinaren, hau da kontsumatugariaren, harremana une ezberdinak suposatzen dutena hain zuzen ere, hiruki baten alboek errepresentatzen dute...Albo horizontalak produkzioaren denbora isaladatzen du. Albo bertikalak, neurtzen du produkzio prozesuaren etekin kontsumatugariaren hipotenusaren aldapak isladatzen du gehitutako balioa⁵.

⁵ Roger W. GARRISON (2001), *The macroeconomics of capital structure*, 50. orr., Routledge, New York.

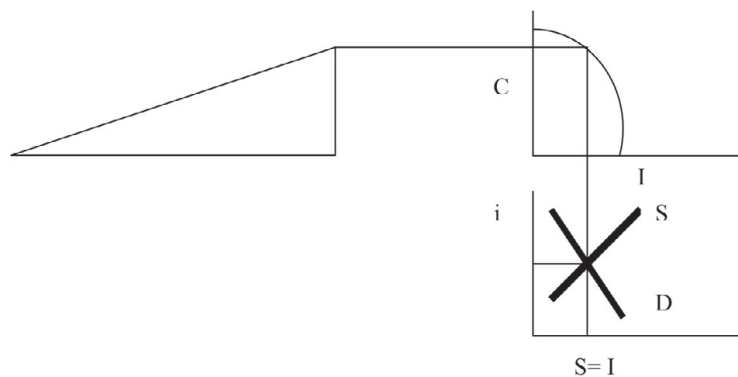

3. Grafikoa Hayaken hirukia

Produkzioaren egitura, ikuspegi makroekonomiko batetik, lotu behar da kontsumoaren eta inbertsioaren arteko harremanarekin, eta baita ere, diruaren eskaera eta eskeintzaren harremanarekin. Honako grafikoa geratzen zaigu:

4. Grafikoa Oreka makroekonomikoa merkatu pribatu

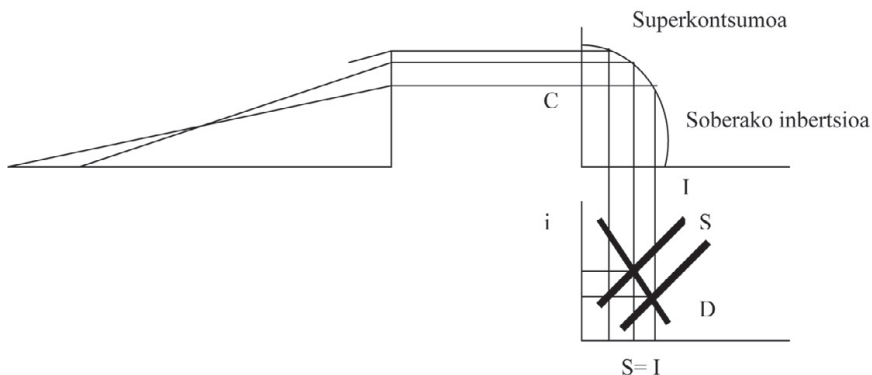
Azken grafikoaren interpretazioa hau da:

1. Erabat pribatua den ekonomia kontutan hartzen du, edota ekonomia mixto bat alde publikoaren aurrekontua erabat orekatuta dagoana.
2. Oreka lortzen den interes tasa eta irukiaren hipotenusaren aldapa lotuta daude, zeren eta interes tasa baxuago batek aldapa bigunago bat ekarriko du lotuta.

3. Interes tasa honek isladatzen du aurrera aipatu dugun interes naturala, hau da merkatuetako partaideen denbora preferentziak isladatzen dituen interes tasa.
4. Diru merkatuarik ez da agertzen. Politika monetarioak bultzatutako desorekak dira eutsiezineko haztearen ardatza.

Demagun orain interes tasa aldatzen dela politika ekonomikoaren eraginez. Hau da, banku zentralak esartzen duen interesa ez badator bat tasa naturalarekin, aldaketak gertatuko dira lanaren eskaeraren banaketan, irukiaren une batzuetan gehituz eta beste batzuetan gutxituz. Interesak politika monetarioak eraginda beherantz egiten badute, Garrisonek aipatzen duen bezala, efektu hau dakar:

Inbertsioak egiteko diru funtsak interes baxuagoetan eskuragarri badaude, epe luzeko inbertsio proiektua erakargarriagoak aurkituko dituzte inbertsioak. Hipotenusaren aldapa baxuago batek isladatzen dau funtsak jartzen hasiko direla produzioaren egituraren hasierako uneetan...Aldi berean, aurrezleentzat, interes tasa baxu horreik dirua aurreratze joera gaitzesten dute eta ondorioz, diru gehiago erabiliko dute kontsumrako.⁶

Horren ondorioz, efektu gaizto bi batera adierazten dira: txarto egindako inbertsioak eta aldi berean, gehiegizko kontsumoa. Hala ta guztiz ere, larriena da produkzio egitura aldatu egiten dela, hainbat eta hainbat errekurso ziklo luzeko inbertsioetan ipintzen diralarik. Horrek esan nahi du ekonomia baten kapitala ziklo luzeko ondasunetan konzentratuta egongo dela, langileen kolokazioa guztiz baldintzatuz. Hori dela eta, lan merkatuaren dibertsifikazioa gutxitu egingo da eta berarekin batera, langileen kualifikazioa eta konpetibitatea. Espainiar Estatuaren kasuan, Europar Batasunetik jaso zituen urteetan zehar deiak bere egi-

⁶ GARRISON (2001), 72. orr.

tura industrialak berrikusten joateko, aldaketa estrukturalak hartzen joateko, zeren eta BPGaren hazte prozesua sektore gutxitan oinarrituta zegoen, etxebizitzaren eraikuntzaren merkatuaren pisua gehiegizkoa zelarik.

Epe laburrean Europako beste herrialde batzuk baino gehiago hazten zen ekonomiak, epe luzean besteak baino zurruntasun gehiago izan ditzake, gainera bere konpetitibitatea gutxituz eta hainbat eta hainbat lanpostu galduaz.

3. Gizarteari dagokion inbertsioari buruzko eztabaida

Hayeken eta bere jarraitzaileen ereduak ikaragarritzko gaitasuna badu ere oreka makroekonomikoak azaltzerako orduan, irtenbide bezala aldarrikatzen duena ez da hain eramangarria praktikan. Finantza merkatu guttiz pribatuak izatea, inolako interbentziorik gabe erakundeen aldetik, egun ez da posible. Krisialdi ekonomikoari aurre egiteko, ia nazio gehienak interbentziorantz bideratu dituzte beraien neurriak. Baina horrek ez du esan nahi, inbertsioari dagokionean ez dela pentsatu behar alternatibaren batetaz. Gaur egungo kontsentsua makroekonomisten artean da garai batean uste zen Keynesen teoria orokorra, teoria berezi bat dela, batez ere epe laburreko egoeratarako balio duena. Esate baterako demanda efektiboak ekonomiaren suspertzaila bezala jokatu behar duenean, bereziki krisialdietan. Baina beste egoeratarako, teoria neoklasikoa erabilgarriagoztat jotzen du Harvardeko Mankiewk adibidez.

Hori horrela izanik, zein eredu proposatu daiteke hurrengo urteetan inbertsioen galera ez gertatzeko? Esan dugun bezala, inbertsio motak lanaren alde kualitatiboa suposatzen du eta beraz epe luzeko konpetitibitatea, dibertsifikazioa eta prestakuntza.

Keynes oso kritikoa agertu zen gai honi buruz. Bere *Teoria orokorrean*, aipatzen du nola «ez dagoan argibiderik esperientzian oinarrituta gizarteari komentatu inbertsio politika eta politika onuragarriena bat datozan».⁷ Barea da, inbertsioen sozializazioaren proposamena, gaur egun berriro aipatu dena Estatu Batuetako ekonomi zirkuloetan. Honela esaten zuen Keynesek: «Uste dut, beraz, nolabaiteko inbertsioaren sozializazioa izando dela etorkizunean bide bakarra erabateko enplegua zihurtatzeko»⁸.

Baina zer esan nahi zuen Keynesek sozializazio hitza erabili zuenean? Gogoratu behar da Teoria orokorra idatzi zen garaian iraultza komunista bizirik zegoala Errepublika Sovietikoan. Hori dela eta, Barberaren ustez, gaur egun atera

⁷ J. M. KEYNES (2009), *General Theory of employment, investment and Money*. 157 orr., Classic Books, New York.

⁸ J. M. KEYNES (2009), 162 orr.

beharko litzaken Ondorica ezberdina da: «behar duguna da paradigma berri bat, onartuko duena egi bi berez argiak:

1. Zentsuz araututako merkatu askeko kapitalismoak egiten du lan onena munduko biztanleentzat hazkundera zabaltzen.
2. Finantza sistemaren gehiegikeriak dira ziklo ekonomikoen sustraia»⁹.

Garrisonek, austriar eskolatik egin den saiakera garrantzitsuenetariko baten Keynesen sistema ulertzeko, beste modu batera ulertzen du sozializazioa. Bere eritziz, Keynesek interes haundiagoa dauka enpleguaren neurrian, norabidean baino. Garrisonen interpretazioan, beraz, Keynesek aurrikusten zuen merkatu kapitalista bat non sektore publikoak jokatzen du merkatuen indarrek sortzen dituzten imperfekzioak betetzeko rola. Guden momento historikoan hau gogoratzea oso garrantzitsua da. Lan merkatuak ez dira inolaz ere merkatu perfektuak. Hain zuzen ere, gero ikusiko dugun bezala, nahiz eta langileen prestakuntza hobetu den, lan merkatuaren ezaugarri batzuk monoposnioaren itxura ematen diote. Monoposnioa da hain zuzen ere, monopolizaren kontrako fenomeno. Monopolizan saltzaille bakará badago, produkzio guztia kontrolatzen duen, eta beraz, prezioak, monoposnioan erosleak kontrolatzen du lan merkatua, bera bait da erosle bakarra (monoposnio garbia) edo bakarretako bat (oligoposnioa).

Hori kontuan hartzen badugu, sektore publikoa enpleguan oreka mantentzen laguntzen duen indar positiboetariko bat da. Nahiz eta austriar ekonomialariak ez duten ondo ikusten Estatuaren parteartzea ekonomian, ez dute neurri berean kritikatzeko Estatuaren gastu publikoa armagintzan, gudak antolatzen eta garatzen. Stiglitz Nobel saridunaren lanak argi utzi duen bezala, guden kontabilitate bat egitea komenigarria da¹⁰. Irakeko guda, esate baterako, aurrikusita zegoen kostatuko zuela 70.000 miloi dolar. Diru kopuru hori txikia bilakatu da errealitatean. Guda bizkor eta merke bat nahi zuten hasi zenean, baina ondorioak ameritar gizarteak ordaindu beharko ditu belaunaldi baten baino gehiagotan. Gastuak zuzenak dira batzuk, besteak zeharkakoak, zaurituen kostu sozialak adibidez. Guztira aurrekontuetan isladatzen dena da 2,7 miloi dolarretako diru kopurua. Stiglitz taldeak egindako lanak 5 miloitik gorako gastua kalkulatu du. Argumentazio kontrafaktiko bat eginez, pentsatu dezakegu (Stiglitzek bere liburuan egiten duen bezala) zenbat gauza egin daitezken diru hori inbertsio produktiboetan edo ta langileen gaitasunean inbertituko balitz. Baina guda eta kapitalismoa alkarrari lotuta daude. Antropologiaren eremuan Dumezilen ikerketek erakutsi duten bezala, indoeuropar herriek hiru multzotan banatu daitezkeen gizarte egitura dute. Lehenengo multzoa edo taldea, erlijioaren ordezkariena da, bigarrena, botere subiranoa duten gudariena eta hirugarrena, ekoizleen taldea da. Sistema honek hiru hanka behar ditu denboran zehar mantendu dadin eta

⁹ BARBERA, (2009), 165 orr.

¹⁰ J. STIGLITZ (2008), *La guerra de los tres billones de dólares*, Taurus, Madrid.

beraz, zaila da ekoizleak beste bi taldeengandik isolatzea, batez ere Estatu Batuetan hain indartsu agertzen denean egitura hau.

4. Etorkizunari begira, hazkunde erduetatik ikasi dezakeguna

Orain arte aztertu dugu ekonomiaren krisialdia eta bere oinarriak. Errealitate berdinaren beste alderdia aztertuko dugu orain, ekonomiaren hazkundearena. Ikusiko dugun bezala Alberdi batetik eta bestetik begiratuta alkarrekiko emaitza konpatibleak aurkituko ditugu. Aghion eta Hewittek azaltzen dute nola inbertsioaren akumulazioa den lehen abiapuntua edozein hazkunde erdu aztertzekoan.¹¹ Baina beraien erduan, ez da bakarrik ikuspegi kuantitatibo batetik aztertu behar hazkunde prozesua, baita alde kualitatibo batetik ere, lehen aipatu dugun bezala makro-politikak aztertzekoan. Hazkundearen muga garrantzitsuena teoria klasikoan, adibidez Solown teorian, produktibitate marginalaren gutxitzea da. Efektu honi aurre egiteko, garapen teknologikoa behar da. Eta garapen teknologiko hori denboran eusteko, Aghion eta Hewittek uste dute behar dela «politika egokiak konpetentziari buruz, jabego intelektualari buruz, nazioarteko merkataritzari buruz, etabar».¹²

Matematikoki adierazita, ekuazio ezagun honetan gauzatzen da hazkunde prozesua:

$$Y=AK$$

Non, Y da errenta, A da produktibitatea eta K da kapitala, bai giza kapitala eta bai kapitala industrial. Produktibitatea gehitzea da hemen gakoa. Ekuazioaren interpretazio ugari eman dira urteetan zehar, baina hiru dira garrantzitsuenak. Batak, Arrownak hain zuzen ere, esaten du berrikuntza teknologikoa produktu berriak sortzearekin bat datorrela, bereziki politika bat izan gabe. Romerrek oster, mantentzen du berrikuntzak produktibitatea gehitzen duela, produktu berriak sortaraziz, nahiz eta produktu berriak ez izan aurrekoak baino hobeak. Honekin adierazi nahi du, produktu ezberdinak ekoizteak merkatu errealeko errekursoak mobilizatu egiten dituela, beraz, langileen espezializazioa bultzatuz. Hirugarren interpretazio batek Aghion eta Hewitteenak, dio berrikuntzaren balio datzala kalitate haundiagoko produktu berriak sortzean, lehendik zeuden produktuak baztertuko dituzten berrikuntzak sartuaz.

Badirudi ikuspegi zientifiko batetik, hazkunde prozesuan garrantzi handiago duela kapitalaren egiturak eta teknologia dibertsifikatzeak, lan kontratazio kostuak neurri baxu batetik arean beheragotzeak baino.

¹¹ P. AGHION eta P. HEWITT (2009), *The economics of growth*, The MIT Press, Boston.

¹² P. AGHION eta P. HEWITT (2009), 21. orr.

Finantza merkatueri buruz, ikerketa enpirikoak diote, bolatibitateak efektu ezkor bi dituela hazkundean. Gainera, zenbat eta gutxiago garatuta egon finantzen sistema arriskua areagotu egiten da. Acemoglu eta Zilibottik azaldu dute zeintzuk diran garapen honen uneak: lehendabizi, kapitala akumulatzen da baina ez dago arrisquen dibertsifikazio haundirik. Bigarren unean, finantzen sistema garatzen da eta berarekin batera, hazkunde prozesuan sortzen dituen arriskuak dibertsifikatuago daude. Hirugarren gunean, hazkundera irauorra da eta arriskuak neurri haundi baten dibertsifikatuta aurkitzen dira. Dibertsifikazioa, beraz, hazkunde ekonomikoa finkatzeko estrategia garrantzitsuenetarikoa da, bai ekonomia errealean errekurtsioak berkolokatzten dituelako, bai inbertsioan, eta bai inbertsio horien finantzaketan. Puspulu finantzarioak irakasten digutena da hiru atal hauen kontrako joera, ondorioak bikain ezagutzen ditugularik.

Azkenik, lehen aipatutako efektu bati buruz hitz egin behar da lan merkatuetaz hitz egiten dugunean. Lan merkatua hitzak ez du esan nahi eremu bat existitzen dena non eskaria eta eskeintza bat egiten diren modu perfektu batean. Lan merkatuak, horrela deitu ahal badaitezke, imperfektuak dira neurri haundi baten. Manningek¹³ adierazi duen bezala, lan merkatuaren edozein ikuspegik kontuan izan behar ditu ezaugarri bi:

1. Lan merkatuan iskanbila garrantzitsuak gertatzen direla. Honekin esan nahi du langileak eta enpresak aldentzea erabakitzen badute bietako batek gaizkiago egingo duela bestearen kolaboraziorik gabe. Beraz, lan eskeintzaileek botere eremu bat dute lan eskeintzaileengan.
2. Emplegu eskeintzaileek botere hori erabili egiten dute, beraz boterea daukate soldatak eta baldintzak ezartzeko.

Lan merkatuen egoera berezi honi, Manningek monopsonioa deitzen dio. Ez du esan nahi erostaile bakarra dagoenik, hau da lan eskatazile bakarra, baizik eta kasu bakoitzean, lan eskeintza enpresa batentzako ez dela erabat elastikoa azkenik gabe.

Manningek ateratzen duen ondorioa da lan politikoei buruz, erabaki bat hartu orduko, ikerketa sakonak egin behar direla. Ikuspegi monopsonistiko batean, argumentu teorikoek pisu gutxiago daukate. «Behin eta berriro ikusi ditugu adibideak erakusten dutenak politika baten ondorioak oso dezberdinak direla lan merkatu konpetitibo batekin konparatuz lortuko zirenekin», dio Manningek.¹⁴ Honen ondorioz, politikarien, enplegu eskeintzaileen eta ekonomilari batzuen erretorika ere aldatu behako litzake, errealitate konplexu baten aurrean bait gaude, ezin delarik modu arinean merkatu perfektu baten ezaugarriak lan merkatuari egokitu.

¹³ A. MANNING (2003), *Monopsony in motion*, Princeton University Press, New Jersey.

¹⁴ A. MANNING (2003), 365. orr.